

Lucjan Świto

Osobowość prawna nasciturusa w prawie kanonicznym i polskim

Prawo Kanoniczne : kwartalnik prawno-historyczny 40/1-2, 233-248

1997

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

KS. LUCJAN ŚWITO

OSOBOWOŚĆ PRAWNA NASCITURUSA W PRAWIE KANONICZNYM I POLSKIM

T r e ś ć: – Wstęp. – 1. *Nasciturus* w prawie kanonicznym. – 1.1. Sankcje karne za usunięcie płodu ludzkiego. – 1.1.1. Podmiot przestępstwa. – 1.1.2. Przedmiot przestępstwa. – 1.1.3. Sankcje karne. – 1.2. Obowiązek ochrzczenia poronionego płodu ludzkiego. – 2. *Nasciturus* w prawie polskim. – 2.1.1. Kodeks cywilny. – 2.1.2. Kodeks rodzinny i opiekuńczy. – 2.1.3. Orzecznictwo sądowe. – 2.2. Ustawodawstwo proaborcyjne. – Podsumowanie.

Wstęp

Pojęcie osoby prawnej zaczerpnięte zostało z prawodawstwa rzymskiego, które określało osobę jako podmiot praw i obowiązków. Prawo rzymskie nie wypracowało jednak do końca jednoznacznych pojęć odnoszących się do osobowości prawnej. Według prawa rzymskiego człowiek osobowość prawną uzyskiwał dopiero z chwilą urodzenia pod warunkiem, że dziecko przyszło na świat żywe i posiadało ludzką postać. Natomiast płód w łonie matki (*nasciturus*) nie był uznawany za podmiot prawa, gdyż uważano go za *pars viscerum matris*. Szybko jednak zaczął sobie torować drogę inny pogląd, według którego *nasciturus pro iam nato habetur, quoties de commodis eius agitur*. Zgodnie z tą zasadą płód ludzki otaczano opieką prawną umożliwiając mu uzyskanie korzyści majątkowej (głównie zabezpieczenie prawa do spadku). Można też było ustanawiać specjalnego kuratora do czuwania nad interesami dziecka mającego się narodzić¹. Wszelkie inne uprawnienia i obowiązki nie narodzonych jako nieżywych uważano za nie istniejące².

¹ Zob. T. Pawluk, *Prawo kanoniczne według Kodeksu Jana Pawła II, t. 1, Zagadnienia wstępne i normy ogólne*, Olsztyn 1985, s. 273n.; M. Żurowski, *Prawo nowego przymierza*, Poznań 1989, s. 145n.; E. Sztafrowski, *Podręcznik prawa kanonicznego*, t. 1, Warszawa 1985, s. 214n.; A. Stelmachowski, *Wstęp do teorii prawa cywilnego*, Warszawa 1984, s. 243.; P. Kłosiewicz, *Ku ochronie prawnej dziecka jeszcze nie urodzonego*, *Chrześcijańskie w świecie* 12 (1980) nr 11–12, s. 47n.

² Zob. R. Taubenschlag, *Rzymskie prawo prywatne*, Warszawa 1969, s. 100; K. Kolańczyk, *Prawo Rzymskie*, Warszawa 1973, s. 164; G. Michiels, *Principia generalia de personis in Ecclesia*, Tournai 1955, s. 8, n. 3.

1. Nasciturus w prawie kanonicznym

Prawo kanoniczne jest pierwszym systemem uznającym w pełni podmiotowość *nasciturusa* ze względu na jego własną wartość i godność osoby. Wprawdzie nigdzie bezpośrednio o niej nie mówi, jednak zgodnie z doktryną katolicką, która stoi na stanowisku, że „człowiek rodzi się już z chwilą poczęcia”³ prawo kanoniczne traktuje osobę ludzką jako podmiot praw i obowiązków od momentu poczęcia, za czym przemawiają pośrednio następujące argumenty.

Pierwszy argument zaczerpnięty jest z prawa karnego. Kan. 1398 Kodeksu Prawa Kanonicznego Jana Pawła II⁴ przewidujący karę ekskomuniki za skuteczne zabójstwo płodu ludzkiego, przypisuje płodowi ludzkiemu takie samo prawo do życia jak innym ludziom już urodzonym. Natomiast drugim argumentem jest kan. 871 KPK/1983, który nakazując chrzcić płody poronione, jeśli „żyją i jeśli jest to możliwe” przyznaje im tym samym zdolność do przyjęcia chrztu, jak każdemu innemu człowiekowi już urodzonemu, który nie został jeszcze ochrzczony.

1.1. Sankcje kanoniczne za usunięcie płodu ludzkiego.

Od początku istnienia Kościoła zabicie płodu ludzkiego traktowane było jako wielkie zło moralne i poważne przestępstwo, za które nakładano wielkie kary i pokuty⁵. Dlatego też prawo kanoniczne, zgodnie z niezmienną nauką Kościoła, traktuje płód ludzki jako żywą istotę ludzką, której bez względu na stopień jej rozwoju przysługują określone prawa, zwłaszcza prawo do życia, i której unicestwienie jest równoznaczne z zabójstwem człowieka. Wyrazem

³ Kongregacja do Spraw Nauki Wiary, Deklaracja *Quaestio de abortu*, 18 XI 1974. AAS 66 (1974) 730–747, tekst polski w: *Posoborowe prawodawstwo kościelne*, t. 7, z. 1, ATK 1977, s. 181–213; teże Instrukcja *De observantia erga vitam humanam nascentem deque procreationis digitate tuenda*, 22 II 1987. AAS 30 (1988) 70–102, tekst polski w: *L'Osservatore Romano*, wydanie polskie, nr 3/1987; J a n P a w e ł II, Adhortacja Apostolska *Familiaris Consortio*, 22 XI 1981, nr 28–35. AAS 74 (1982) 81, tekst polski w: *L'Osservatore Romano*, wydanie polskie, nr 11/1981.

⁴ *Codex Iuris Canonici, auctoritate Joannis Pauli PP. II promulgatus, fontium annotatione et indice analytico-alphabetico auctus* (=KPK/1983), Libreria editrice Vaticana 1989, wyd. łac.–pol. Pallotinum, Poznań–Warszawa 1984.

⁵ Zob. W. G ó r a l s k i, *Z problematyki teologiczno-prawnej ochrony życia nie narodzonych*, *Studia Płockie* 5 (1977) 303; tenże, *Ochrona dziecka nie narodzonego w świetle doktryny i prawa Kościoła*, w: *W obronie poczętego*, praca zbiorowa pod redakcją M. K a l l a s a, Pelplin 1991, s. 128–153.

tego jest zwłaszcza kan. 1398 KPK/1983: „Qui abortum procurat, effectu secuto, in excommunicationem latae sententiae incurrit”⁶.

1.1.1. Podmiot przestępstwa

Zgodnie z kan. 1398 KPK/1983 ekskomunice *latae sententiae* podlegają sprawcy przestępstwa po zaistnieniu skutku działania, a więc po faktycznym uśmierceniu płodu ludzkiego. W przeciwnym wypadku można tylko mówić o usiłowaniu przestępstwa lub przestępstwie chybnym⁷. Ogólne sformułowanie tego kanonu wyrażone w słowach „qui procurat, effectu secuto” nakazuje, by przez podmiot przestępstwa przerwania ciąży rozumieć każdego katolika, który świadomie i dobrowolnie wprost dla zadania śmierci dokonuje skutecznie w jakikolwiek sposób spędzenia płodu ludzkiego⁸. Choć tekst tej normy zreagowany został w liczbie pojedynczej, to, zgodnie z tradycją kanoniczną, dalej obowiązuje zasada, że sprawców jednego przerwania ciąży może być kilku i każdy z nich mając fizyczny lub moralny udział w przestępstwie zaciąga karę ekskomuniki⁹.

Aby mogła być wymierzona przestępcy kara z tytułu przerwania ciąży, wymagana jest wina umyślna (kan. 1321 § 2), oraz pełna poczytalność (kan. 1321 § 3). Na stopień winy umyślnej do zaistnienia przestępstwa spędzenia płodu wskazuje przede wszystkim zamieszczony w kan. 1398 KPK/1983 czasownik *procurare* (mieć staranie o coś, rozmyślnie dążyć do czegoś). Wymóg winy umyślnej do zaistnienia przestępstwa spędzenia płodu potwierdza także podana w kan. 1398 sankcja karna – ekskomunika *latae sententiae*. Prawodawca przewiduje ją bowiem tylko za przestępstwo umyślne (kan. 1318).

⁶ Zob. F. L e m p a, *Ochrona poczętego życia ludzkiego w świetle doktryny i Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1983 roku*, w: Kościół i prawo, t. 9, Lublin 1991, s. 251–269; R. S z t y c h m i l e r, *Obowiązek ochrony życia dziecka poczętego*, *Chrześcijaństwo w świecie* 21 (1989) nr 6, s. 34–44; tenże, *Cele małżeństwa według Kodeksu Jana Pawła II*, *Studia Warmińskie* 24 (1987) 251–281; tenże, *Cele małżeństwa w prawodawstwie Kościoła od promulgacji Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1917 r. do 1960 r.*, *Studia Warmińskie* 21 (1984) 265–316; T. P a w l u k, *Prawo kanoniczne według Kodeksu Jana Pawła II, t. 4, Doczesne dobra Kościoła. Sankcje w Kościele. Procesy*, Olsztyn 1990, s. 153–154.

⁷ Zob. E. S z t a f r o w s k i, *Podręcznik prawa kanonicznego*, t. 3, Warszawa 1986, s. 364–365;

⁸ F. L e m p a, *Ochrona poczętego życia...*, s. 262.

⁹ *Codex Iuris Canonici, Pii X Pontificis Maximi iussu digestus, Benedicti Papae XV auctoritate promulgatus*, 27 V 1917, kan. 2350 § 1. R. S z t y c h m i l e r, *Obowiązek ochrony życia dziecka poczętego*, s. 41; T. P a w l u k, *Sankcje w Kościele*, s. 89–90. – Zob. też (KPK/1917).

1.1.2. Przedmiot przestępstwa

Kodeks Prawa Kanonicznego z 1983 r. umieszcza to przestępstwo wśród przestępstw przeciwko życiu i wolności człowieka¹⁰. Bowiem przestępstwo to jest przede wszystkim zamachem na życie człowieka: poczętego a jeszcze nie narodzonego. I chociaż prawodawca kościelny nie podaje ustawowej definicji przestępczego czynu przerywania ciąży, to w tradycji kościelnej, w odróżnieniu od ustawodawstwa świeckiego, przez czyn ten rozumiano zawsze spędzenie płodu ludzkiego w jakimkolwiek stadium rozwojowym. Przedmiotem ochrony prawnej lub ewentualnego przestępstwa był zarówno zarodek już ukształtowany, jak również dopiero co powstały embriion ludzki¹¹. Istniała wprawdzie gradacja kar w zależności od stopnia rozwoju płodu w łonie matki rodząca się wskutek ogólnego w średniowieczu przeświadczenia, że dusza pojawia się w połodzie dopiero po kilku tygodniach¹². Nigdy jednak przy tym nie zaprzeczano twierdzeniu, że przerywanie ciąży, nawet w pierwszych dniach jest obiektywnie grzechem ciężkim i potępienie takiego czynu było jednomyślne¹³. Magisterium Kościoła jednoznacznie wypowiadało się w kwestii początków życia ludzkiego przekazując stałą naukę, która „nie została zmieniona i nie może nigdy ulec zmianie”¹⁴, że należy „z największą troską ochraniać życie od samego jego poczęcia, ponieważ spędzanie płodu i dzieciobójstwo są okropnymi przestęp-

¹⁰ Liber VI, Pars II, Titulus VI: *De delictis contra hominis vitam et libertatem*.

¹¹ Zob. F. L e m p a, *Ochrona poczętego życia...*, s. 259.

¹² Podział na płód ożywiony (*foetus animatus*) i nieożywiony (*foetus nonanimatus*) został zarzucony dopiero przez konstytucję apostolską Piusa IX *Apostolicae Sedis* z 1869 roku, która wprowadziła jednakową karę ekskomuniki *latae sententiae* zastrzeżonej biskupowi lub ordynariuszowi za abortus w jakimkolwiek stadium rozwoju płodu ludzkiego (zob. F. X. W e r n z, *Ius decretalium VI. Ius poenale Ecclesiae Catholicae*, Prati 1913, s. 463.). – Zob. też E. Z i e l i ń s k a, *Przerywanie ciąży. Warunki legalności w Polsce i na świecie*, Warszawa 1990, s. 12–29.

¹³ Deklaracja *Quaestio de abortu*, n. 7. – Zob. też J. S a l i j, *Ontyczna osobowość płodu w łonie matki*, *Collectanea Theologica* 51 (1981) f. 1, s. 23n.

¹⁴ P a w e ł VI, *Salutiamo con paterna effusione*. Przemówienie wygłoszone 9 XII 1972. AAS 64 (1972) 76–79. – Pośród licznych dokumentów tej niezmiennej nauki wymienić również można: Deklaracja Kongregacji Świętego Oficjum, w której potępia się bezpośrednio przerywanie ciąży, *Enchiridion Symbolorum*, opr. H. D e n z i n g e r, *Friburgi Brisgoviae* 196031, n. 1890. AAS 17 (1884) 555–556; P a w e ł VI, *Encyklika Humanae vitae*, 25 VII 1968. AAS 60 (1968) 481–503; J a n P a w e ł II, Adhortacja Apostolska *Familiaris consortio*; Kongregacja do Spraw Nauki Wiary, Deklaracja *Quaestio de abortu*, 18 XI 1974; też Instrukcja *De observantia erga vitam humanam nascentem deque procreationis dignitate tuenda*, 22 II 1987; Stolica Apostolska, *Karta Praw Rodziny*, art. 4, *L'Osservatore Romano*, wydanie polskie, nr 10/1983.

stwami”¹⁵. Bowiem „skoro tylko jajeczko ulega zapłodnieniu, rozpoczyna się życie, które nie należy już ani do ojca, ani do matki, ale do nowej, żyjącej istoty ludzkiej, która rozwija się dla siebie samej. I nigdy nie stanie się ludzką, jeśli już wtedy nią nie była. Najnowsza genetyka bardzo jasno potwierdza to wszystko, co zawsze było oczywiste, niezależnie od dyskusji nad momentem animacji. Wykazała mianowicie, że istota żyjąca ma już od pierwszej chwili stałą strukturę, czyli kod genetyczny: jest człowiekiem, i to człowiekiem niepodzielnym, jako jednostka, wyposażonym we wszystkie właściwe sobie cechy. Od momentu zapłodnienia rozpoczyna się cudowny bieg życia każdego człowieka(...)”¹⁶. „Człowiekiem jest i ten, kto ma nim być; przecież także każdy owoc jest już w nasieniu”¹⁷.

Spędzenie płodu ludzkiego jest zabójstwem szczególnego rodzaju, zabójstwem dziecka niewinnego i bezbronnego. Przemawia za tym wyłączenie tego przestępstwa z kan. 1397 i poświęcenie mu oddzielnego kanonu. Dlatego też prawodawca kościelny przewidział za tego rodzaju zabójstwo o wiele surowszą karę niż za zabójstwo człowieka już urodzonego, przeważnie mogącego się bronić¹⁸.

1.1.3. Sankcje karne

Kościół ma wrodzone i własne prawo do stosowania sankcji karnych wobec wiernych dopuszczających się przestępstwa (kan. 1311). Racją, dla której Kościół karze, jest zewnętrzny grzech ciężki, powodujący zgorszenie wiernych¹⁹. Za popełnione przestępstwo przerwania ciąży prawodawca kościelny ustanowił najcięższą ze wszystkich kar kościelnych – karę ekskomuniki *latae sententiae* (kan. 1398). Dosięga ona przestępcę z chwilą śmierci spędzonego płodu ludzkiego (kan. 1314).

¹⁵ Konstytucja duszpasterska *Gaudium et spes*, n. 51, (Przetłumaczone teksty soborowe pochodzą z publikacji: *Sobór Watykański II. Konstytucje. Dekrety. Deklaracje*, tekst łacińsko-polski, Poznań 1968).

¹⁶ Deklaracja *Quaestio de abortu*, n. 12–13,

¹⁷ *Tertulianus, Apologeticum IX*, 8, w: *Patrologiae cursus completus. Series Latina* (=PL), wyd. J. P. Migne, Parisii 1878, vol. I, 320. – Zob. *Tertulian, Apologetyk*, z łac. tłum. J. Saja, w: *Pisma Ojców Kościoła w pol. tłum. pod red. J. Saja*, t. 20, Poznań 1947, rozdz. IX, w. 8, s. 42.

¹⁸ Zob. R. Sztymiler, *Obowiązek ochrony dziecka poczętego*, s. 41.

¹⁹ M. Myrcha, *Problem grzechu w karnym ustawodawstwie kanonicznym*, *Prawo Kanoniczne* 29 (1986) nr 1–2, s. 56–57. – Zob. też T. Pawluk, *Stosunek Kościoła pierwszych wieków do kary śmierci*, *Prawo Kanoniczne* 20 (1977) nr 3–4, s. 209n.; tenże, *Sankcje w Kościele*, s. 65n.

Oprócz ekskomuniki *latae sententiae* za przestępstwo przerwania ciąży prawodawca kościelny ustanowił dodatkowe sankcje karne na dopuszczających się tego przestępstwa. Osoba, która dobrowolnie popełniła to przestępstwo lub pozytywnie współdziałała, gdy skutek nastąpił, zaciąga nieprawidłowość (*irregularitas*), czyli stałą przeszkodę kanoniczną (*impedimentum perpetuum*), której skutkiem jest zakaz przyjmowania święceń (kan. 1041 § 1 n. 4) oraz wykonywania już posiadanych (kan. 1044 § 1 n.3). Gdyby winny tego przestępstwa był zakonnikiem, powinien być wydalony z instytutu (kan. 695 § 1).

Nie mogą zawrzeć ważnego małżeństwa nupturieni przewrotnie nastawieni wobec poczętego życia, jeśli w czasie zawierania małżeństwa trwali w stanowczym zamiarze zdecydowanego przeciwdziałania zrodzeniu potomstwa poprzez uśmiercenie dzieci, gdyby tylko zostały poczęte. Ta forma sankcji karnej wynika z norm zawartych w kan. 1055 § 1 i kan. 1101 § 2, czyli z zakwestionowania istotnego elementu małżeństwa, jakim jest zrodzenie potomstwa. Małżeństwo byłoby nieważne również wtedy, choćby tylko jedna ze stron w czasie zawierania małżeństwa podjęła taki stały i zdecydowany zamiar²⁰.

Ponadto sędziemu kościelnemu wolno po deklaracji ekskomuniki z tytułu przerwania ciąży, gdyby taki wypadek nastąpił, dołączyć inną karę lub pokutę kanoniczną do zaciągniętej przez przestępcę kary, jeżeli: przestępca po wymierzeniu kary dopuścił się nowego przestępstwa w taki sposób, że z okoliczności można wnioskować o opornym trwaniu w złej woli, posiada jakąś godność kościelną, bądź nadużył autorytetu lub urzędu do popełnienia tego przestępstwa (kan. 1326)²¹.

Tak więc prawo kanoniczne ustanowiło normy chroniące płód ludzki, traktując go tym samym jako żywą istotę ludzką – osobę, która bez względu na stopień jej rozwoju posiada określone prawa, a zwłaszcza prawo do życia. Zniszczenie płodu ludzkiego jest równoznaczne z zabójstwem człowieka.

1.2. Obowiązek ochrzczenia poronionego płodu ludzkiego.

Drugim argumentem przemawiającym za podmiotowością *nasciturusa* jest kan. 871 KPK/1983: „Fetus abortivi, si vivanti, quatenus fieri potest,

²⁰ Zob. wyroki Roty Rzymskiej: Sacra Romana Rota, Wyrok z dnia 27 IV 1978 (coram Road) nr 82/78 i wyrok z dnia 29 VII 1980 (coram Stankiewicz) nr 166/80, cytując za: R. S z t y c h m i l e r, *Obowiązek ochrony dziecka poczętego*, s. 43.

²¹ Zob. T. P a w ł u k, *Sankcje w Kościele*, s. 86–87; F. L e m p a, *Ochrona poczętego życia...*, s. 268.

baptizatur²². Prawodawca kościelny przyznając żyjącym płodom poronionym zdolność do przyjęcia chrztu²², bardzo wyraźnie proklamuje jego podmiotowość. Jest to konsekwencja prawdy, że dziecko poczęte ma duszę nieśmiertelną, a więc żywy płód ludzki jako prawdziwy człowiek ma prawo być włączony w tajemnicę śmierci i zmartwychwstania Chrystusa i przez nakaz udzielenia mu chrztu, prawodawca zabezpiecza jego życie wieczne²³.

W starożytności toczyły się dyskusje na temat, kiedy dusza ożywia ciało i płód staje się człowiekiem. W średniowieczu nauka na tyle się rozwinęła, że zrodziła się praktyka udzielania chrztu płodom poronionym²⁴. Według J. Corbleta praktyka ta powstała w XIV wieku²⁵. W XVII wieku Hieronimus Florentini w monografii na temat chrztu płodów poronionych²⁶ pisał, że żywy płód ludzki należy ochrzcić zawsze.

Kongregacja Świętego Oficjum 5 IV 1713 r. wyjaśniła, że ilekroć zachodzi wątpliwość co do tego, czy płód poroniony żyje, należy go ochrzcić warunkowo. Nie wolno go chrzczyć, gdy zachodzi pewność, że płód jest nieżywy. Zasad pozwalających odróżnić płód żywy od martwego w sposób pewny należy uczyć się od uczonych i lekarzy²⁷.

Kodeks Prawa Kanonicznego z 1917 roku podawał więcej szczegółów dotyczących obowiązku chrztu płodów poronionych²⁸. Płody zniekształcone i potworki trzeba ochrzcić przynajmniej warunkowo²⁹. Przy chrzcie płodów poronionych należy kłaść nacisk, aby woda chrzcielna obmyła ciało embriou – płodu. Nie wystarcza bowiem, żeby woda spłynęła tylko po błonach

²² Zob. KPK/1983, kan. 864: *Baptismi capax est omnis et solus homo nondum baptizatus.*

²³ Zob. F. L e m p a, *Ochrona poczętego życia...*, s. 257; T. P a w ł u k, *Prawo kanoniczne według Kodeksu Jana Pawła II*, t. 2, *Lud Boży jego nauczanie i uświęcanie*, Olsztyn 1986, s. 369.

²⁴ Zob. M. P a s t u s z k o, *Prawo o sakramentach świętych*, t. 1, *Normy ogólne i sakrament chrztu*, Warszawa 1983, s. 164–165.

²⁵ J. C o r b l e t, *Historie dogmatique, liturgique et archeologique du sacrament de baptême*, t. 1, Paris–Bruxelles 1881–1882, s. 400.

²⁶ H. F l o r e n t i n i, *De ministro Baptismi humanis foetibus abortivis*, Lugduni 1658; tenże, *De hominibus dubiis baptizandis pia prothesis, olim sub Lugdunensi prelo a. 1658 edita, a nullo prius asserta, unica disputatione, nunc 3 superadditis consistens*, Lugduni 1674 (wyd. uzupełnione).

²⁷ Kongregacja Świętego Oficjum, 5 IV 1713, *Codicis Iuris Canonici fontes*, wyd. P. G a s p a r r i, t. IV, Romae 1951, p. 60, n. 777.

²⁸ KPK/1917, kan. 746–748. – Zob. też M. P a s t u s z k o, *Prawo o sakramentach świętych*, s. 165; J. G r z y w a c z, *O sakramentach świętych*, w: *Zarys prawa kanonicznego*, t. 3, z. 1, Warszawa 1968, s. 25n.

²⁹ Zob. KPK/1917, kan. 748.

otaczających płód. Mały embrion należy zanurzyć w wodzie, tam otworzyć błony i wtedy dopiero wymówić formułę chrztu. Ochrzczenie bowiem embrionu zamkniętego w błonach jest chrztem nieważnym³⁰.

Kodeks Prawa Kanonicznego z 1917 roku wypowiedział się również co do chrztu płodów ludzkich w łonie matki, nakazując, aby taki chrzest dokonywany był tylko w niebezpieczeństwie śmierci, to znaczy jeśli nie ma nadziei, że dziecko zostanie żywo urodzone. Jeżeli dziecko podczas porodu zostanie ochrzczone na głowie, wówczas chrztu należy udzielić absolutnie, a po urodzeniu nie trzeba go powtarzać. Jeśli chrztu dokona się na innej części ciała – chrzci się warunkowo, a po urodzeniu powtórnie, również warunkowo³¹. Jeśli zaś matka przed urodzeniem dziecka umrze, dziecko, jeśli żyje, powinno być wydobyte z łona matki i ochrzczone³².

Obecny Kodeks Prawa Kanonicznego, co do chrztu płodów poronionych wypowiada się zwięźle w kan. 871. Poronienie, jak wiadomo, może być naturalne (samoistne) lub sztuczne. Treść kan. 871 ma na uwadze obydwie sytuacje. Ponieważ zgodnie z doktryną Kościoła katolickiego, to, co się rodzi z kobiety jest człowiekiem i to nie od czasu wydania na świat, ale od chwili poczęcia, chrztu należy udzielać także płodom zniekształconym lub potworom³³. Jakkolwiek zwięzła formuła prawna wyraża istotę problemu: dziecko poczęte choć jeszcze nie urodzone i nie ochrzczone posiada podmiotowość prawną na równi z każdym człowiekiem już urodzonym i nie ochrzczoneym.

2. Nasciturus w prawie polskim.

Osobowość prawna *nasciturusa* w polskim systemie prawa jest problematyczna i budzi wiele dyskusji przede wszystkim wobec ustawodawstwa zezwalającego na aborcję. Zmodyfikowany ustawą *o planowaniu rodziny, ochronie płodu ludzkiego i warunkach dopuszczalności przerywania ciąży*³⁴ art. 8 Kodeksu cywilnego zdolność prawną pod warunkiem zawieszającym nasciturusowi przyznaje³⁵. Tę zdolność prawną przyznaje również wiele innych przepisów szczegółowych prawa cywilnego a w jeszcze szerszym zakresie orzecznictwo sądowe i udziela mu ochrony prawnej.

³⁰ M. Pa st u s z k o, *Prawo o sakramentach świętych*, s. 165.

³¹ Zob. KPK/1917, kan. 746.

³² Zob. KPK/1917, kan. 746.

³³ Zob. E. S z t a f r o w s k i, *Podręcznik prawa kanonicznego*, t. 3, s. 142.

³⁴ Dziennik Ustaw (=Dz. U.) 1993, nr 17, poz. 78.

³⁵ Kodeks cywilny – ustawa z 23 IV 1964, Dz. U. 1964, nr 25, poz. 151 z późniejszymi zmianami (=k.c.), art. 8 § 2: „Zdolność prawną ma również dziecko poczęte, jednakże prawa i zobowiązania majątkowe uzyskuje ono pod warunkiem, że urodzi się żywe”.

Z drugiej strony istnieje ustawodawstwo zezwalające na aborcję, czyli pozbawia *nasciturusa* najbardziej podstawowego prawa, bez którego inne prawa i obowiązki są niemożliwe, prawa do życia.

2.1.1. Kodeks cywilny

I tak art. 927 § 2 k.c. stwierdza, że dziecko w chwili otwarcia spadku, już poczęte, może być spadkobiercą, jeżeli urodzi się żywe. Nadto można ustanowić specjalnego kuratora (*ventris nomine*), którego głównym zadaniem jest ochrona praw spadkowych *nasciturusa*. Przepis ten sięgający czasów rzymskich³⁶ jest bardzo rozpowszechniony we współczesnych ustawodawstwach. *Nasciturus* ma zabezpieczone prawo do spadku. Zatem w zakresie prawa do spadku ma zdolność prawną³⁷.

Zrównanie pod względem prawnym *nasciturusa* z dziećmi już urodzonymi przewiduje także zdanie drugie art. 994 § 2 k.c. Wiąże się to z ochroną praw majątkowych dziecka poczętego przy obliczaniu zachowku należnego zstępnemu. Otóż w pierwszym zdaniu tego paragrafu stwierdzono, że „przy obliczaniu zachowku należnego zstępnemu nie dolicza się do spadku darowizn uczynionych przez spadkodawcę w czasie, kiedy nie miał zstępnym”. Jednak w drugim zdaniu wyjaśniono, iż „nie dotyczy to wypadku, gdy darowizna została uczyniona na mniej niż trzysta dni przed urodzeniem się zstępnego”. Widać więc tu wyraźnie, że *nasciturus* będący zstępnym spadkodawcy został zrównany z już urodzonymi jego zstępnymi³⁸.

2.1.2. Kodeks rodzinny i opiekuńczy

O wiele szerzej i dobitniej podmiotowość dziecku poczętemu przyznaje polski Kodeks rodzinny i opiekuńczy³⁹. Już zdanie drugie art. 10 § 3 k.r.o. stwierdzając, że gdy „żona zaszła w ciążę, unieważnienie małżeństwa z powodu braku przepisanego wieku może nastąpić tylko na jej żądanie” chroni małżeński status cywilnoprawny matki, ale i *nasciturusa*. Intencją tego

³⁶ Zob. T. Pawluk, *Zagadnienia wstępne i normy ogólne*, s. 274.

³⁷ W. Górski, E. Kitłowski chociaż odmawiają podmiotowości *nasciturusowi*, to jednak stwierdają, że „zdolność do nabycia spadku lub zapisu stanowi przejaw zdolności prawnej” (*Prawo cywilne*, Warszawa 1974, s. 30). – Zob. też A. Wolter, jw., s. 147., który mówi w takim przypadku o *warunkowej zdolności prawnej*; J. Mazurkiewicz, *Cywilnoprawna ochrona dziecka poczętego*, *Chrześcijańskie* w świetle 18 (1986) nr 8–9, s. 96–97.

³⁸ Zob. J. Mazurkiewicz, *Cywilnoprawna ochrona...*, s. 97–98.

³⁹ Ustawa z 25 II 1964, Dz. U. 1964, nr 9, poz. 59 z późniejszymi zmianami (=k.r.o.).

przepisu jest niewątpliwie potrzeba ochrony macierzyństwa, ale przecież równocześnie nierozwalnie z macierzyństwem związana i stanowiąca jego istotę ochrona dziecka poczętego. Bowiem ochrona „samego” macierzyństwa ponad, czy wbrew ochronie dziecka poczętego byłaby czystym absurdem. Ochrona macierzyństwa jest tylko czymś po drodze do ochrony *nasciturusa*, przyszłego *natusa*⁴⁰.

Art. 75 k.r.o. stanowi, iż „można uznać dziecko nawet nie narodzone, jeżeli zostało już poczęte”. Uznanie dziecka jest w myśl art. 72 jednym z trzech sposobów ustalania ojcostwa⁴¹. „Uznanie” więc dziecka przed jego narodzeniem z jednej strony ustala ojcostwo, z drugiej strony nadaje *nasciturusowi* stanowisko prawne dziecka z małżeństwa, przez co powstaje już przed urodzeniem między dzieckiem poczętym a ojcem i jego rodziną stosunek pokrewieństwa z wszystkimi płynącymi stąd konsekwencjami. Tak więc artykuł ten, mimo że nie rozważa wprost podmiotowości prawnej *nasciturusa*, uważać go musi za podmiot prawny. Wprawdzie „uznanie” jest czynnością jednostronną, niemniej dotyczy kogoś, dla kogo stwarza pewne konkretne prawa; tym kimś jest *nasciturus*⁴².

Z powyższym artykułem k.r.o. wiąże się art. 77 § 2, który stwierdza, że „do uznania dziecka poczętego potrzebna jest zgoda matki”. Ten artykuł jest więc sugestywnym argumentem za tym, że stosunek pokrewieństwa (a więc i macierzyństwa i ojcostwa) powstaje nie dopiero z chwilą narodzin dziecka, lecz wcześniej, właśnie w chwili jego poczęcia⁴³.

Innym miejscem gdzie prawo przejawia prenatalną troskę o dziecko, o jego interesy, a w pewnym sensie nawet o życie jest art. 142 k.r.o. Artykuł stanowi, że gdy „ojcostwo mężczyzny nie będącego mężem matki zostało uwiarygodnione, matka może żądać, ażeby mężczyzna ten jeszcze przed urodzeniem się dziecka wyłożył odpowiednią sumę pieniężną na koszty utrzymania matki przez trzy miesiące w okresie porodu oraz na koszty utrzymania dziecka przez pierwsze trzy miesiące po urodzeniu. Termin i sposób zapłaty tej sumy określa sąd”. Postanowienia tego przepisu i na użytek sądowej praktyki

⁴⁰ Zob. J. Mazurkiewicz, *Cywilnoprawna ochrona...*, s. 98–99.

⁴¹ Zob. *Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarz*, praca zbiorowa pod red. B. Dobrzańskiego, J. Ignatowicza, Warszawa 19752, s. 516 n.

⁴² Zob. J. Mazurkiewicz, *Cywilnoprawna ochrona...*, s. 99; B. Walaśzek, *Nasciturus w prawie cywilnym*, Państwo i Prawo nr 7/1956, s. 124.

⁴³ J. Mazurkiewicz, *Cywilnoprawna ochrona...*, s. 99. – Zob. też zdanie trzecie art. 19 § 2 prawa prywatnego międzynarodowego, który stanowi, iż „uznanie dziecka poczętego, lecz jeszcze nie narodzonego podlega prawu ojczystemu matki”.

rozwijają art. 754 Kodeksu postępowania cywilnego⁴⁴, zabezpieczając roszczenia alimentacyjne dziecka, które ma się narodzić. Zwróćmy uwagę, że owe zabezpieczenie roszczeń alimentacyjnych przyszłej istoty następuje jeszcze przed narodzeniem się dziecka. Często też jest określane w literaturze cywilistycznej nie jako zwyczajne zabezpieczenie, lecz raczej jako prowizoryczne już przysądzenie owych alimentów⁴⁵.

Wreszcie art. 182 k.r.o., który brzmi, że „dla dziecka poczętego, lecz jeszcze nie urodzonego, ustanawia się kuratora, jeśli jest to potrzebne do strzeżenia przyszłych praw dziecka. Kuratela ustaje w chwili urodzenia się dziecka”. Tej kurateli dotyczy również art. 599 k.p.c., w którym stwierdzono, że „sądem opiekuńczym właściwym do ustanowienia kuratora dla dziecka poczętego, lecz jeszcze nie urodzonego, jest sąd właściwy według miejsca zamieszkania lub pobytu matki”.

Te oba przepisy rysują obraz owej kurateli, zwanej też kuratelą *ventris nomine* i wynika z nich, że zadaniem tego kuratora winna być ochrona przyszłych praw dziecka poczętego, przede wszystkim ochrona praw do spadku lub do zapisu⁴⁶. Należy zauważyć, iż okoliczność, że *nasciturus* jest powołany do spadku nie daje podstaw do odmiennego traktowania go niż zwykłych spadkobierców⁴⁷. Kurator dziecka poczętego jest więc słusznie uważany za przedstawiciela ustawowego *nasciturusa*, co wyraźnie świadczy o jego prawnej podmiotowości. Owa kuratela nie ogranicza się do jakichś wybranych praw (choćby przyjmując się, iż dotyczy głównie majątkowych praw) lecz dotyczy wszelkich innych praw *nasciturusa*⁴⁸.

2.1.3. Orzecznictwo sądowe

Również sposób rozstrzygnięcia sporów dotyczących *nasciturusa* przez Sąd Najwyższy jest wyraźnym przejawem respektowania jego interesów, czyli praw. I tak na przykład w orzeczeniu z 7 czerwca 1949 roku przyznano dziecku prawo zaskarżenia dokonanego przez jego ojca odrzucenia spadku, choć w momencie tego odrzucenia było ono jedynie poczęte⁴⁹. Zaś w wyroku z 8 października 1952 ustalono prawo do odszkodowania i renty dziecka, które „przyszło na świat po śmierci ojca zabitego wskutek nieszczęśliwego

⁴⁴ Ustawa z 17 XI 1965, Dz. U. 1965, nr 43, poz. 296 z późniejszymi zmianami (=k.p.c.).

⁴⁵ Zob. J. Mazurkiewicz, *Cywilnoprawna ochrona...*, s. 99–100.

⁴⁶ Zob. *Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarz*, s. 894–895.

⁴⁷ Tamże, s. 894.

⁴⁸ Zob. J. Mazurkiewicz, *Cywilnoprawna ochrona...*, s. 100–101.

⁴⁹ Zob. tamże, s. 101–102.

wypadku”⁵⁰. Podobnie w wyroku z 7 października 1971 roku ustalono, że dziecko jedynie poczęte w chwili śmiertelnego wypadku ubezpieczonego ojca, jest uprawnione do otrzymania po nim kwoty ubezpieczeniowej⁵¹. W podobnej sytuacji przyznano dziecku prawo do zadośćuczynienia za krzywdę moralną w orzeczeniu z 4 kwietnia 1966 roku bardzo wyraźnie stawiając kwestię ochrony prawnej *nasciturusa*: „(...) prawidłowa wykładnia prawa zgodnie z duchem humanizmu nakazuje przyjąć, że dziecko poczęte – pod warunkiem, że urodzi się żywe – musi być traktowane – z punktu widzenia prawa – na równi z dzieckiem już urodzonym, jeżeli sfery ich uprawnień pokrywają się ze sobą. (...) W myśl art. 8 k.c. każdy człowiek od chwili urodzenia ma zdolność prawną. Posiada ją jednak również dziecko poczęte, co wynika z przepisów prawa spadkowego i rodzinnego (...)”⁵². Natomiast w wyroku z 8 stycznia 1965 roku Sąd Najwyższy stwierdził prawo dziecka do dochodzenia roszczeń odszkodowawczych (choć czyn powodujący uszkodzenie ciała lub rozstrój zdrowia popełniony był jeszcze przed jego narodzeniem) argumentując to: „Okoliczność, że polskie prawo cywilne (...) nie przyjęło zasady *nasciturus pro iam nato habetur, quoties de commodis eius agitur* – nie oznacza, iż dziecko już urodzone nie może dochodzić roszczeń odszkodowawczych z tytułu poniesionej przez nie szkody, będącej następstwem zdarzeń, które nastąpiły przed jego urodzeniem. Odpowiedzialność za szkodę z tytułu czynu niedozwolonego nie jest uzależniona od tego, czy szkodę tę poniosła osoba, przeciwko której czyn sprawcy był bezpośrednio skierowany, czy też osoba inna, ani od tego, czy następstwa czynu ujawniły się zaraz po jego dokonaniu, czy też później”⁵³. W podobnej sprawie w orzeczeniu z dnia 3 maja 1967 roku Sąd Najwyższy tezę swą sformułował jeszcze bardziej zdecydowanie: „Wyrządzony kobiecie ciężarnej czyn niedozwolony, który spowodował zmiany w normalnym rozwoju płodu i w następstwie kalectwo dziecka, jest czynem niedozwolonym wyrządzonym dziecku, jeśli urodzi się żywe (...) Nie może być bowiem ono w gorszej sytuacji od

⁵⁰ Zob. *Orzecznictwo Sądu Najwyższego w sprawach cywilnych z dnia 8 października 1952 r.*, Nowe Prawo nr 5/1953, s. 70–72.

⁵¹ Zob. J. Mazurkiewicz, *Cywilnoprawna ochrona...*, s. 102. – Zob. też OSNCP 1972, poz. 59.

⁵² Zob. *Orzecznictwo Sądu Najwyższego w sprawach cywilnych z dnia 4 kwietnia 1965 r.*, Nowe Prawo nr 12/1966, s. 1613–1619. – Zob. też *Orzeczenie Sądu Najwyższego w sprawach cywilnych z dnia 30 kwietnia 1968 r.*, Nowe Prawo nr 12/1968, s. 1878.

⁵³ Zob. *Orzecznictwo Sądu Najwyższego z dnia 8 stycznia 1965 r.*, Państwo i Prawo nr 10/1967, s. 632n.

dziecka, które doznało szkody w czasie porodu lub bezpośrednio po nim”⁵⁴. Orzeczenia Sądu Najwyższego podejmują próbę rozstrzygnięcia poszczególnych stanów faktycznych w kategoriach ochrony praw *nasciturusa* i na jego też status prawny położony jest w konsekwencji nacisk. I chociaż nie pojawia się tam bezpośrednio teza o podmiotowości prawnej dziecka poczętego jeszcze nie urodzonego, orzeczenia te w swych intencjach i założeniach daleko wykraczają poza granicę wąsko pojmowanej kategorii podmiotowości prawnej z art. 8 k.c.⁵⁵.

2.2. Ustawodawstwo proaborcyjne

Możliwość odebrania jednego z najbardziej podstawowych praw osoby ludzkiej – prawa do życia, przewiduje art. 7 pkt 2 ustawy z 7 stycznia 1993 r. o *planowaniu rodziny, ochronie płodu ludzkiego i warunkach dopuszczalności przerywania ciąży*⁵⁶, jeśli aborcji dokonuje się w publicznym zakładzie opieki zdrowotnej i jeśli spełnione są następujące warunki:

1° gdy ciąża stanowi zagrożenie dla życia lub poważne zagrożenie dla zdrowia matki⁵⁷;

2° gdy śmierć dziecka poczętego nastąpiła wskutek działań podjętych dla ratowania życia matki, albo dla przeciwdziałania poważnemu uszczerbkowi na zdrowiu matki, którego niebezpieczeństwo zostało potwierdzone orzeczeniem dwóch innych lekarzy⁵⁸;

3° gdy badania prenatalne wskazują na ciężkie i nieodwracalne uszkodzenie płodu⁵⁹;

4° gdy zachodzi uzasadnione podejrzenie, że ciąża powstała w wyniku czynu zabronionego, np. w wyniku gwałtu lub kazirodztwa⁶⁰.

W przypadku pierwszym, drugim i trzecim wymagane jest orzeczenie dwóch innych lekarzy, niż lekarz podejmujący działanie, o którym mowa w art. 149 a § 1 zmienionego k.k. Natomiast w przypadku trzecim wymagane jest zaświadczenie prokuratora.

⁵⁴ Zob. *Orzecznictwo Sądu Najwyższego w sprawach cywilnych z dnia 3 maja 1967 r.*, Nowe Prawo nr 1/1968, s. 118n.

⁵⁵ Zob. M. S a f j a n, *Życie poczęte: dobro prawnie chronione*, w: W obronie poczętego, praca zbior. pod red. M. K a l l a s a, Pelplin 1991, s. 180.

⁵⁶ Dz. U. 1993 nr 17, poz. 78.

⁵⁷ Zob. Kodeks karny – ustawa z 14 V 1969, Dz. U. 1969, nr 13, poz. 94 z późniejszymi zmianami (=k.k.), art. 149 a 3 pkt 1.

⁵⁸ Tamże, pkt 2.

⁵⁹ Tamże, pkt 3.

⁶⁰ Tamże, pkt 4.

Za spowodowanie śmierci dziecka poczętego przewidziano karę dwóch lat pozbawienia wolności⁶¹. Postanowiono jednak, że matka dziecka poczętego nie będzie podlegała karze w żadnym przypadku⁶². Poza tym w szczególnie uzasadnionych przypadkach sąd może odstąpić od wymierzenia kary wobec sprawcy przestępstwa śmierci dziecka poczętego⁶³.

Ustawa o planowaniu rodziny, ochronie płodu ludzkiego i warunkach dopuszczalności przerywania ciąży obowiązująca od 16 marca 1993 r. stała się próbą kompromisu między ustawą o warunkach dopuszczalności przerywania ciąży z dnia 27 IV 1956 r.⁶⁴ uzupełnioną rozporządzeniem Ministra Zdrowia z 19 grudnia 1959 r. w sprawie przerywania ciąży⁶⁵ zezwalającą praktycznie w każdej sytuacji na aborcję a działaniem tych cywilistów polskich, którzy w działaniu legislacyjnym zmierzali do całkowitego upodmiotowienia *nasciturusa*, to znaczy przyznania mu takich samych praw jak człowiekowi już urodzonemu i tym samym do zakazania aborcji⁶⁶. Nowa ustawa chociaż przyznała *nasciturusowi* zdolność prawną, *de facto* jej nie zapewniła, ponieważ jednocześnie dopuściła sytuacje, które umożliwiają jego zabójstwo⁶⁷. Ustawa więc nie uregulowała podmiotowości *nasciturusa* w prawie polskim w sposób spójny i konsekwentny. Sformułowanie ustawy stworzyło „uliczkę”, w której prawo nadal będzie w określonych warunkach sankc-

⁶¹ K.k., art. 149 a § 1.

⁶² Według k.k., art. 149 b § 2: „Nie podlega karze matka dziecka poczętego”.

⁶³ K.k., art. 149 a § 4.

⁶⁴ Dz. U. 1956, nr 12, poz. 61.

⁶⁵ Dz. U. 1960, nr 2, poz. 15 z późniejszymi zmianami.

⁶⁶ Zob. Projekt ustawy o ochronie prawnej dziecka poczętego przyjęty przez Senat 29 IX 1990 r., Sejm Rzeczypospolitej Polskiej X kadencji, Druk nr 553, Warszawa 4 X 1990 r.; A. Grzeškowiak, *Uwagi o prawnokarnej ochronie dziecka poczętego na tle propozycji zawartych w projekcie ustawy o prawnej ochronie dziecka poczętego*, w: *W imieniu dziecka poczętego*, praca zbior. pod red. J. Gąłkowskiego, J. Guli, Rzym-Lublin 1991², s. 225–242; J. Mazurkiewicz, *Cywilnoprawna ochrona...*, s. 96–107; tenże, *Nasciturus w prawie cywilnym i karnym*, *Palestra* nr 11/1973, s. 37–43; P. Kłosięwicz, *Ku ochronie prawnej dziecka jeszcze nie urodzonego*, s. 41–59; tenże, *O przerywaniu ciąży*, *Więź* 12 (1969) nr 1, s. 19–33; A. Stelmachowski, *Wstęp do teorii prawa cywilnego*, s. 242–246; S. Chrepiński, *Cywilno-prawna ochrona dziecka poczętego*, *Więź* 12 (1969) nr 11–12, s. 124–135; L. Ongchamps, *Wstęp do nauki prawa cywilnego*, 1922, s. 40; – Zob. też B. Walaśzek, *Nasciturus w prawie cywilnym*, s. 124; tenże *Uznanie dziecka w polskim prawie rodzinnym*, Kraków 1958, s. 81n.; *Zarys prawa międzynarodowego prywatnego*, praca zbior. pod red. B. Walaśzka, M. Sośniaka, Warszawa 1968, s. 138; M. Lipczyńska, *Ochrona płodu w ustawie z 27 IV 1956 r. i projekcie kodeksu karnego*, *Nowe Prawo* nr 1/1957, s. 20–27; H. Wołińska, *Przerwanie ciąży w świetle prawa karnego*, Warszawa 1962.

⁶⁷ K.k., art. 149 a § 3, pkt y 1–4.

jonowało aborcję. Z takim więc kształtem prawa polskiego w stosunku do *nasciturusa*, zgodzić się nie można.

Podsumowanie

Tak więc tylko system prawa kanonicznego przyznaje pełną podmiotowość *nasciturusowi*. Traktowany jest on jak każdy narodzony już człowiek, któremu przysługują wszystkie prawa i obowiązki.

Natomiast system prawa polskiego w stosunku do podmiotowości *nasciturusa* pozostaje w sprzeczności. Z jednej strony podmiotowość *nasciturusowi* pod warunkiem zawieszającym przyznaje udzielając ochrony prawnej. Z drugiej strony przewiduje sytuacje, które „usprawiedliwiają” odebranie mu podstawowego prawa, prawa do życia. Podmiotowość jest więc niepełna.

Juristische Persönlichkeit des nasciturus im kanonischen und polnischen Recht

Der Begriff der juristischen Persönlichkeit ist der römischen Gesetzgebung, die die Person als Subjekt der Rechte und Pflichten bezeichnet hat, entnommen worden. Das römische Recht hat jedoch keine eindeutigen Begriffe, die sich auf die juristische Persönlichkeit beziehen, zu Ende herausgearbeitet. Laut des römischen Rechts erwarb der Mensch die juristische Persönlichkeit erst im Moment der Geburt, unter der Bedingung, daß das Kind lebendig auf die Welt gekommen war, und die menschliche Gestalt besessen hatte. Der Embryo im Mutterschoß (*nasciturus*) wurde dagegen nicht für das Subjekt des Rechts gehalten, weil er als *pars viscerum matris* gehalten wurde. Jedoch schnell began sich eine andere Auffassung den Weg zu bahnen, laut derer *nasciturus pro iam nato habetur, quoties de commodis eius agitur*. Gemäß diesem Prinzip wurde der menschliche Embryo mit dem rechtlichen Schutz ausgestattet, indem ihm das Erlangen von Vermögensvorteilen ermöglicht wurde. Man konnte auch einen Sonderverwalter berufen, der auf die Interessen des zu gebärenden Kindes aufpaßte. Alle anderen Berechtigungen und Pflichten der Ungehorenen wurden für nicht vorhanden gehalten, weil sie „nicht lebten“.

Das kanonische Recht ist das erste System, welches die Persönlichkeit des *nasciturus* in Hinsicht auf seinen eigenen Wert und die Würde der Person voll anerkennt. *Nasciturus* wird genauso wie jeder bereits geborene Mensch betrachtet, dem alle Rechte und Pflichten zustehen. Dafür sprechen unmittelbar zwei Argumente.

Das erste wird dem kanonischen Recht entnommen. Der 1398. Kanon des Gesetzbuches des Kanonischen Rechts von Johann Paulus II, der die Exkommunikationsstrafe für den erfolgten Mord am menschlichen Embryo vorsieht, schreibt dem menschlichen Embryo das gleiche Recht auf das Leben wie den schon geborenen Menschen zu. Das zweite Argument ist der 871. Kanon des Gesetzbuches des kanonischen Rechtes, der die fehlgeborenen Embryos taufen läßt, wenn „sie leben und wenn das möglich ist“. Damit wird den fehlgeborenen Embryos die Fähigkeit zur

Aufnahme der Taufe, wie jedem anderen schon geborenen Menschen, der noch nicht getauft worden ist, zuerkannt.

Die juristische Persönlichkeit des *nasciturus* ist dagegen im polnischen Rechtssystem problematisch und erweckt viele Diskussionen vor allem gegenüber der Gesetzgebung, die die Abtreibung erlaubt. Der durch das *Gesetz über die Familienplanung, den Schutz des Menschenembryos und die Bedingungen der Zulässigkeit der Schwangerschaftsunterbrechung* modifizierte 8. Artikel des Zivilgesetzbuches erkennt dem *nasciturus* die rechtliche Fähigkeit in bedingter Form zu. Die rechtliche Fähigkeit des *nasciturus* wird auch durch viele andere besondere Vorschriften des Zivilrechtes anerkannt. Die Rechtsprechung macht das noch im größeren Ausmaß, indem sie dem *nasciturus* den Rechtsschutz verleiht. Andererseits aber besteht die Gesetzgebung, die die Abtreibung zuläßt, *d.h. den nasciturus* des grundsätzlichen Rechts, des Rechts auf das Leben, beraubt. Die Subjektivität des *nasciturus* als juristischer Person ist also nicht vollkommen.